

7. Економіка: Обсяг гарантованого і державного боргу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/obem-garantirovannogo-igosudarstvennogo-dolga-ukrainy-06022012114600>
8. Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. – Вип. 348: Правознавство. – Чернівці : Рута, 2006. – 124 с.
9. Перезова І. В. Зміст державного боргу в контексті сучасного економічного розвитку країни / І. В. Перезова, С. В. Рудейчук, І. І. Плещ // Проблеми формування нової економіки ХХІ століття: IV міжнародна науково-практична конференція, 22-23 грудня 2011 р.: у 8 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2011. – Т. 2: Нові орієнтири національних стратегій економічного розвитку. – 2011. – С. 67–70.
10. Державний борг України: механізм управління та обслуговування [Електронний ресурс] / К. Л. Бабчук, Н. В. Мацедонська. – Режим доступу : <http://intkonf.org/>

Еремейчук Р. А.

Главное управление

Государственной казначейской службы Украины в Харьковской области

ФОРМИРОВАНИЕ И СТРУКТУРА ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА УКРАИНЫ И ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИМ

Резюме

В данной статье рассмотрены теоретические аспекты взаимозависимости социальной и экономико-правовой сущности государственного кредитования в современных условиях и определены методы управления государственным долгом. Рассмотрены принципы построения отечественной политики управления государственным долгом и выделены такие принципы, принцип рационального заимствования, эффективного использования ссуд и безусловного (своевременного и полного) выполнения обязательств. При этом развитие государственных заимствований в Украине будет определяться характером и направлением устремления государственных инвестиций на осуществление структурной и инновационной перестройки экономики. Определены методы управления государственным долгом.

Ключевые слова: государственный долг, кредитование, управление государственным долгом, методы управления, принципы управления государственным долгом.

Yeremeychuk R. A.

State Treasury of Ukraine in Kharkiv Region

FORMING AND STRUCTURE OF NATIONAL DEBT OF UKRAINE AND MANAGEMENT FEATURES BY HIM

Summary

In this article the theoretical aspects of interdependence social are considered and economic and legal essence of the state crediting in modern terms and the methods of management a national debt are certain. Principles of construction of home politics of management a national debt are considered and such principles, principle of the rational borrowing, effective use of loans and absolute (timely and complete) implementation of obligations, are distinguished. Thus development of the state borrowing in Ukraine will be determined by character and direction of aspiration of public investments on realization of structural and innovative alteration of economy. The methods of management a national debt are certain.

Key words: national debt, crediting, management, management methods, principles of management a national debt, national debt.

УДК 336.71

Жежерун Ю. В.

Черкаський інститут банківської справи

Університету банківської справи Національного банку України

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано сучасний стан банківського сектору України. Досліджено проблеми, вирішення яких сприятиме підвищенню фінансової стійкості та надійності вітчизняних банків. Виявлено тенденції розвитку банківського сектору України упродовж 2015–2016 рр.

Ключові слова: банківський сектор, кризовий стан, політична нестабільність, девальвація, кредитний портфель, іноземний капітал.

Постановка проблеми. Необхідною умовою розвитку економіки будь-якої держави є забезпечення стабільного та динамічного розвитку банківського сектору. Політична та економічна нестабільність провокує падіння довіри з боку інвесторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, які прагнуть якнайшвидше вилучити свої кошти з «неспокійної

зони». За таких умов Національний банк України змушений спрямовувати першочергові заходи на досягнення фінансової стабільності та вирішення низки гострих суспільно-політичних проблем. При цьому аналіз стану та виявлення тенденцій розвитку банківського сектору відіграють ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зрос-

тання та ефективної реалізації політики економічних реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років у науковій літературі дедалі активніше висвітлюються проблеми розвитку вітчизняного банківського сектору, що насамперед пов'язано з фінансово-економічною кризою 2008–2009 рр., посткризовим періодом розвитку. Зазначеним питанням присвячено наукові праці Н. М. Гаврилишина [2], В. М. Гейця [3], А. А. Дорошенко [4], Ю. О. Жаданової [5], Ю. В. Колобова [6], Е. В. Костюка [7], С. Левіса [1], та ін.

В економічній літературі [1–7] основні проблеми розвитку вітчизняного банківського сектору поділяють на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх проблем відносять: нестійкий і недостатньо прозорий фінансовий стан значної кількості підприємств [2; 5; 6]; повільні темпи ринкових перетворень вітчизняної економіки; недостатній рівень захисту прав кредиторів і вкладників [2; 6; 8]; надмірний податковий тиск та численні податкові пільги для суб'єктів господарювання [1; 2]; наявність макроекономічних диспропорцій, особливо значного дефіциту державного бюджету [3; 6]; недостатній розвиток фондового ринку, ринку нерухомості, а також відсутність ринку землі; низький рівень довіри з боку населення до окремих банків [6]; складну посткризову ситуацію у країнах Євросоюзу [8]; слабку роль держави в регулюванні економічних та фінансових процесів [3].

До внутрішніх проблем відносять: недостатній рівень капіталізації банківської системи [2; 5; 6; 8]; відсутність у банках ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку [2; 6]; низький рівень банківського менеджменту та корпоративного управління; недостатню рентабельність активів через загальну низьку якість активів, високу частку неприбуткових активів у загальних активах банків та невиправдано високу вартість ведення бізнесу; недостатню ефективність банківського нагляду, зокрема в частині нагляду на основі оцінки ризиків банківської діяльності [2]; високу концентрацію капіталу у групі найбільших банків; нераціональна територіальна структура; низькі обсяги кредитування реального сектора економіки; проблему надійності і забезпе-

ченості виданих кредитів; проблему гарантування вкладів населення та відновлення довіри до банків [3]; необхідність перегляду кредитного портфелю, в якому висока частка проблемних та непрацюючих активів; неефективну діяльність націоналізованих банків під час кризи [1; 4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас під впливом політичної кризи, яка розпочалася наприкінці 2013 р. відбувається поступове, проте неухильне, погіршення основних показників діяльності банків, загострення кризових явищ в банківському секторі. З метою попередження та запобігання виникненню проблем в діяльності банків значної уваги потребує аналіз сучасного стану банківського сектору та виявлення тенденцій його розвитку.

Метою статті є аналіз сучасного стану та виявлення тенденцій розвитку банківського сектору України.

Виклад основного матеріалу. Поточна ситуація в банківському секторі має наступні відмінності від фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр.: зниження залежності від розміру валютного портфелю (частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі знизилась з 59,1% станом на 01.01.2009 р. до 43,3% станом на 01.07.2014 р.), зменшення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків з 36,7% до 32,3%, збільшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі з 2,3% до 9,9%, збільшення достатності (адекватності) регулятивного капіталу з 14,0% до 15,9% (табл. 1).

Зниження частки кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі упродовж 01.01.2009–01.07.2014 рр. зумовлено погашенням раніше виданих кредитів, зниженням попиту з боку позичальників на фоні неспокійної суспільно-політичної ситуації, заборонаю Національного банку України видавати кредити в іноземній валюті підприємствам, що не мають валютної виручки, конвертацією кредитів в іноземній валюті в національну, а також активізацією списання проблемної заборгованості. Упродовж I півріччя 2014 р. за рахунок курсових різниць частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі зросла з 34,5% до 43,3%.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України упродовж 01.01.2007–01.07.2014 рр.

Показник	Станом на								
	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.07.2014
Активи, млрд. грн	340	599	926	880	942	1054	1127	1278	1307
Кредитний портфель, млрд. грн	246	485	792	747	755	825	815	911	993
Депозити, млрд. грн	203	318	437	350	440	525	588	668	653
Чистий прибуток (збиток), млрд. грн	4,1	6,6	7,3	-38,5	-13,0	-7,7	4,9	1,4	1,3
Частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі, %	49,5	49,9	59,1	52,1	47,0	40,8	37,2	34,5	43,3
Частка проблемних кредитів у кредитному портфелі, %	1,8	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	9,9
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі, %	27,6	35,0	36,7	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,3
Достатність (адекватність) регулятивного капіталу, %	14,2	13,9	14,0	18,1	20,8	18,9	18,1	18,3	15,9

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [8]

Зменшення частки іноземного капіталу в статутному капіталі обумовлено закритістю ринків капіталів для банків через високі ризики інвестування, зростання проблемної заборгованості у кредитному портфелі та низьку прибутковість банківського сектору. Так, станом на 01.01.2011 р. частка проблемних кредитів у кредитному портфелі банків досягнула найвищої межі 11,2%, за якої виникає загроза економічній безпеці банківського сектору.

За даними Національного банку України протягом I півріччя 2014 р. зменшення залишків проблемних кредитів у національній валюті – на 2,9%, та їх зростання в іноземній валюті – на 5,1% відбувалось переважно через збільшення валютних ризиків та несприятливу ситуацію на Сході країни [8]. Показник достатності (адекватності) регулятивного капіталу банківського сектору при нормативі 10% зменшився з 18,3% до 15,9% унаслідок збільшення ризикових активів за рахунок підвищення вартості кредитів в іноземній валюті, скорочення капіталу, зумовленого зростанням резервів під знецінення кредитів, збільшенням недержаних нарахованих відсотків, які відраховуються з регулятивного капіталу, а також збитками за відкритими валютними позиціями. Крім того, упродовж I півріччя 2014 р. банківський сектор України демонструє наступні тенденції приросту основних показників діяльності: активів – 2,3%, кредитного портфелю – 9%, депозитів – -2,3%, прибутку – 7,1%.

За таких умов особливої актуальності набуває прогнозування розвитку банківського сектору України упродовж 01.01.2015 – 01.01.2016 рр. з використанням поліноміальних ліній тренду, які дають змогу ілюструвати фактичні та прогнозувати майбутні значення показників, які коливаються. Відповідно до прогнозу тенденції до зростання демонструють активи, депозити та чистий прибуток (збиток), тенденції до зниження – кредитний портфель, частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі, частка проблемних кре-

дитів у кредитному портфелі, частка іноземного капіталу в статутному капіталі, достатність (адекватність) регулятивного капіталу (рис. 1).

Однозначно визначити потребу банківського сектору в додатковому капіталі можна лише після проведення стрес-тестування. З метою посилення довіри до банків та забезпечення фінансової стійкості банківського сектору Національний банк України розпочав стрес-тестування з 26.05.2014 р. – 15 найбільших та з 15.07.2014 р. – 20 великих за розміром активів банків України. За оцінками експертів при зниженні курсу до 12 грн за долар США може знадобитися докапіталізація найбільших та великих банків у розмірі 2,5 млрд. грн лише для мінімізації впливу курсових різниць за рахунок доформування резервів у результаті переоцінки активів і застав за кредитами в іноземній валюті. Необхідність докапіталізувати банки має оздоровити банківський сектор, слабкі банки буде ліквідовано. У результаті чого станом на 01.01.2016 р. у Державному реєстрі може залишитися менше 100 банків. За таких умов докапіталізацію можна здійснювати за наступними напрямками: збільшити капітал шляхом об'єднання банків; зменшити розмір банку. У свою чергу, об'єднання банків дозволить зменшити кількість витрат на утримання банківського сектору при цьому зберегти та посилити його надійність. Зменшити розмір банку достатньо проблематично, оскільки, необхідно повернути отримані кредити та привести мінімальний розмір статутного капіталу у відповідність до змін у чинному законодавстві.

Відповідно до ч. 1 ст. 31 Закону України «Про банки і банківську діяльність», мінімальний розмір статутного капіталу на момент державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, не може бути меншим 500 млн. грн [9]. Банки, статутний капітал яких не відповідає вказаним вимогам, зобов'язані привести його до розміру, не меншого, ніж: 120 млн. грн – до 17.06.2016 р.; 150 млн. грн – до 11.07.2017 р.; 200 млн. грн –

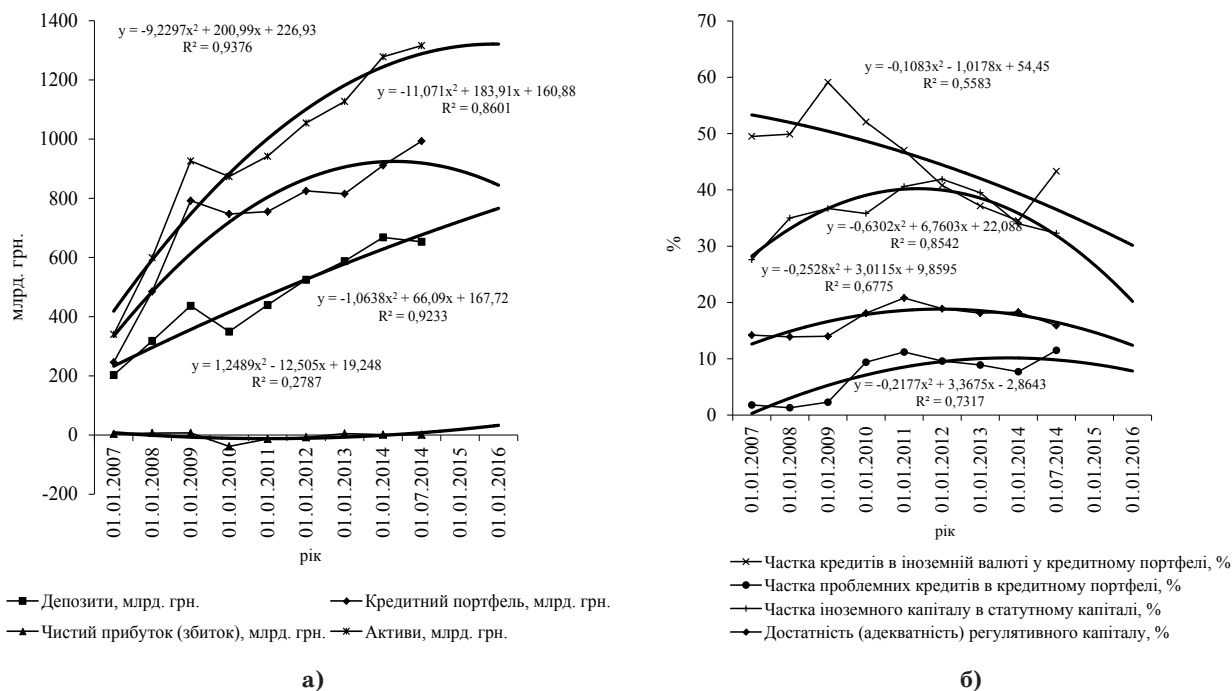

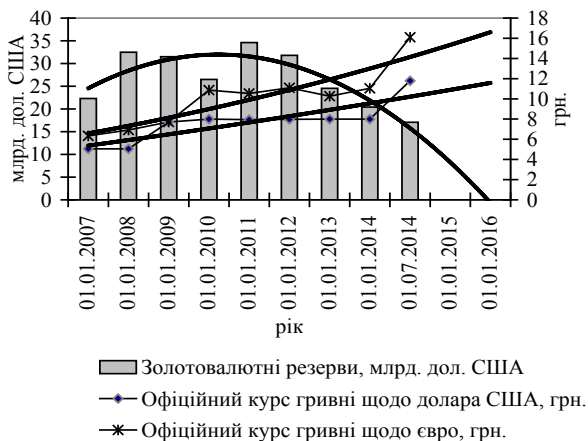
Рис. 1. Динаміка основних показників діяльності банків упродовж 01.01.2007–01.01.2016 рр.

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [8]

до 11.07.2018 р.; 250 млн. грн – до 11.07.2019 р.; 300 млн. грн – до 11.07.2020 р.; 350 млн. грн – до 11.07.2021 р.; 400 млн. грн – до 11.07.2022 р.; 450 млн. грн – до 11.07.2023 р.; 500 млн. грн – до 11.07.2024 р. [10].

Висока залежність вітчизняної фінансової системи від світової робить банківський сектор країни особливо чутливим до коливань валютних курсів і обумовлює додаткові ризики у випадку стрімкого відтоку іноземного капіталу. Так, упродовж 01.01.2007 – 01.07.2014 рр. офіційний курс гривні щодо долара США знизився у 2,3 рази, а щодо євро – у 2,5 разів (рис. 2).

Політична та економічна нестабільність в країні, тиск зовнішніх боргів, скорочення золотовалютних резервів на 16,3% в I півріччі 2014 р. призвели до найбільшої за останні роки девальвації національної валюти на 47,6% відносно долара США, на 45,8% – відносно євро. Безумовно, девальвація національної валюти негативно впливає не лише на зниження нормативів капіталізації, зростання частки проблемних кредитів у кредитному портфелі, скорочення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків, а й на зменшення кількості банків, які мають банківську ліцензію, в тому числі з іноземним капіталом.

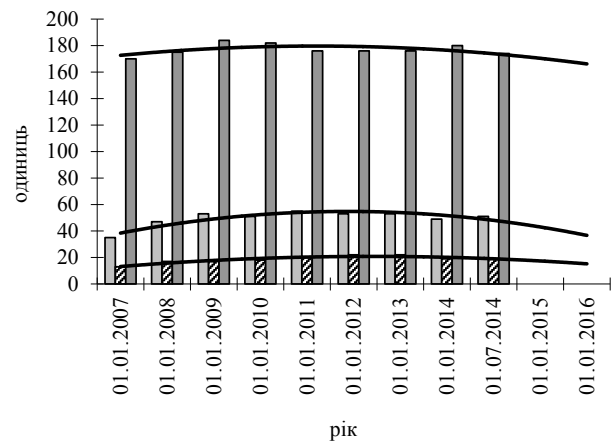
Рис. 2. Динаміка обсягів золотовалютних резервів та курсу гривні щодо іноземних валют упродовж 01.01.2007–01.01.2016 рр.

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [8]

Упродовж I півріччя 2014 р. 11 банків були визнані неплатоспроможними, частину з яких Національний банк України почав ліквідувати (АТ «Брокбізнесбанк», ПАТ «Реал-Банк», ПАТ «КБ «Південкомбанк», ПАТ «Західкомбанк», ПАТ «КБ «Промекономбанк»). Станом на 01.07.2014 р. в Україні працює 174 банки, серед яких 51 банк з іноземним капіталом, у т.ч. 19 банків – зі 100% іноземним капіталом (рис. 3). Частка банків з іноземним капіталом на внутрішньому ринку становить більше 29%. Іноземний капітал у вітчизняному банківському секторі представлений 25 країнами, серед яких: Росія – 23,3%, Кіпр – 12,8%, Австрія – 12,3%, Франція – 11,3% та ін. [2].

Тенденція згортання діяльності банків, у т.ч. з іноземним капіталом у вітчизняному банківському секторі продовжується під впливом кумулятивної дії цілої низки наступних суб'єктивних і об'єктивних факторів: відсутність у найближчій перспективі суттєвих передумов для покращення ділового клімату в Україні (негативні тенденції

щодо зростання економіки, очікування девальвації національної валюти); запровадження змін на законодавчому рівні у частині заборони кредитування населення у валюті; неякісний кредитний портфель банків [1, с. 23]; непрозора судова система та відсутність інституту захисту прав кредиторів; складна посткризова ситуація у країнах Євросоюзу; впровадження підвищених вимог щодо достатності капіталу європейських банківських груп у рамках виконання положень Базеля III; поступова трансформація бізнес-моделей європейських банків у контексті оптимізації (скорочення) географічної присутності в окремих регіонах Східної, Центральної та Південно-Східної Європи і більш зважена політика щодо інвестування до обраних опорних ринків [8].

- Кількість банків з іноземним капіталом, одиниць
- Кількість банків зі 100% іноземним капіталом, одиниць
- Кількість банків, які мають банківську ліцензію, одиниць

Рис. 3. Кількість банків з іноземним капіталом у банківському секторі України упродовж 01.01.2007 – 01.01.2016 рр.

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [8]

Тому, Національний банк України розробив проєкт Стратегії реформування банківського сектору до 2020 р., головними цілями якого є забезпечення фінансової стійкості банківського сектору та макроекономічної стабільності, активізація банківської системи для стимулювання економічного зростання, подальше використання стандартів Європейського Союзу та міжнародного досвіду в діяльності українського банківського сектору, а також вдосконалення банківського нагляду [8]. Відповідно до концепції, вдосконалення банківського нагляду передбачає: збільшення мінімального розміру регулятивного капіталу зі 120 млн. грн до 750 млн. грн у 2020 р., скорочення можливостей щодо дострокового вилучення депозитів, збільшення частки депозитів у національній валюті до 80% від всіх депозитів фізичних осіб, нарощення частки іноземного капіталу в банківському секторі до 50%, зменшення ролі держави в банківському секторі до рівня нижче за 10% до 2020 р., проведення стрес-тестування банків кожні два роки, а також формування мега-регулятора, який буде здійснювати нагляд за всім фінансовим ринком. Оскільки, планується переведення під нагляд Національного банку України кредитних спілок, кредитних бюро та ломбардів – до кінця 2014 р., страхових компаній – до серед-

ини 2015 р., ринку цінних паперів – до середини 2016 р. Крім того, в 2014–2015 рр. Національний банк України планує у 4–5 разів скоротити кількість територіальних управлінь та на 30% – чисельність персоналу.

Висновки і пропозиції. Таким чином, аналіз стану вітчизняного банківського сектору дав змогу виявити основні проблеми, вирішення яких сприятиме підвищенню фінансової стійкості та надійності банківського сектору. До таких проблем можна віднести: недостатній рівень капіталізації та концентрації банківського капіталу; зниження прибутковості на 7,1%; збільшення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі на 2,2%; скорочення частки іноземного капіталу в статутному капіталі банків на 1,7%; девальвацію національної валюти на 47,6% відносно долара США, на 45,8% – відносно євро; зменшення кількості банків на 4%. Крім того, прогнозування розвитку банківського сектору

України упродовж 01.01.2015 – 01.01.2016 рр. з використанням поліноміальних ліній тренду дозволило виявити тенденції щодо подальшої девальвації національної валюти, зростання активів, депозитів та чистого прибутку (збитку), щодо зниження – золотовалютних резервів, кредитного портфелю, частки кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі, частки проблемних кредитів у кредитному портфелі, частки іноземного капіталу в статутному капіталі, достатності (адекватності) регулятивного капіталу, загальної кількості банків та банків з іноземним капіталом. Отже, розглянувши стан та тенденції розвитку банківського сектору України, слід зазначити, що подальших досліджень потребує можливість планомірного і послідовного впровадження економічних реформ, що сприятимуть підвищенню стійкості та надійності вітчизняних банків, прискоренню розвитку конкурентного середовища в банківському секторі.

Список літератури:

1. Lewis Steven. Time for bold action: Global banking outlook 2013 // Ernst & Young Report. – 2012. – 40 р.
2. Гаврилишин Н. М. Проблеми та перспективи розвитку банківського сектору України / Н. М. Гаврилишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70564.doc.htm.
3. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні / В. Геєць // Економіка України. – 2010. – № 4. – С. 5–15.
4. Дорошенко А. А. Банковский сектор Украины: реалии, тенденции, перспективы / А. А. Дорошенко // Бизнес-Информ. – 2014. – № 1. – С. 232–236.
5. Жаданова Ю. О. Перспективи розвитку банківського сектору України / Ю. О. Жаданова, Д. Л. Діордієнко, Г. Ю. Маслакова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2013/Economics/1_129135.doc.htm.
6. Колобов Ю. В. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України / Ю. В. Колобов // Вісник УБСНБУ. – 2011. – № 3 (12). – С. 165–168.
7. Костюк Е. В. Перспективи банківської системи України у контексті трансформації моделі бізнесу європейських банків / Е. В. Костюк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. – 2014. – Вип. 1 (105). – С. 287–295.
8. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
9. Про банки та банківську діяльність: Закон України: від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
10. Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру: Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2014 р. № 464. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.

Жежерун Ю. В.

Черкаський інститут банківського дела
Університета банківського дела Національного банку України

СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Резюме

В статье проанализировано современное состояние банковского сектора Украины. Исследованы проблемы, решение которых будет способствовать повышению финансовой устойчивости и надежности отечественных банков. Выявлены тенденции развития банковского сектора Украины на протяжении 2015-2016 гг.

Ключевые слова: банковский сектор, кризисное состояние, политическая нестабильность, девальвация, кредитный портфель, иностранный капитал.

Zhezherun J. V.

Cherkasy Institute of Banking
The University of Banking National Bank of Ukraine

STATE AND TRENDS OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

Summary

The modern state of the banking sector of Ukraine has been analyzed in the article. The author has found problems the solving of which is to contribute to the increase of financial soundness and reliability of national banks. The Ukrainian banking sector trends prognosis for 2015/2016 has been done.

Key words: banking, crisis, political instability, depreciation, loan portfolio, foreign capital.